

Mavi Kalem Çocuk Hakları ve Farklılıklara Saygı Atölyesi

Sonuç Raporu

Ocak-Kasım 2022

HAZIRLAYAN: Mavi Kalem

Yavuz Sultan Selim Mah. Cibali Cad. No:31
Fatih / İstanbul

(+90) 212 635 38 35
mavikalem@mavikalem.org
www.mavikalem.org

İstanbul, Mayıs 2023

Mavi Kalem Çocuk Hakları ve Farklılıklara Saygı Atölyesi

Sonuç Raporu

Ocak-Kasım 2022

İçindekiler

Arkaplan	4
Yöntem	5
Sayısal Veriler	8
Çalışmanın Çıktıları	9
Sonuç	17

1. Arkaplan

Mavi Kalem 2017 yılından beri çocuk koruma ve çocukların eğitime kazandırılması gibi çeşitli çalışmalar yürütüyor. Çocukların eğitim hakkına erişiminin ve devamlılığının önündeki en önemli engellerden birinin “*akran zorbalığı*” olduğunu gözlemledi. Zorbalık, çocuklukta öğrenilen ve hayat boyu bir diğer insana, canlıya doğrudan veya dolaylı uygulanan olumsuz niyet ve davranışlar bütünüdür. Çocuklukta öğrenilmeye başlanan bu davranışlar çeşitli sosyal ve duygusal ihtiyaçlar ile beslenir ve yetiştirilme doğru daha da katılarak yerleşir. Bu sebeple özellikle sosyalleşme dönemine girmiş olan çocuklar ile çalışırken birden fazla seçeneğin olduğunu göstermek önem kazanmaktadır. Mavi Kalem, akran zorbalığının bir sürecin sonucu olduğundan yola çıkarak, zorbalığa yol açan durum ve koşulları hedef alan bir içerik oluşturdu. 2022 yılında

7-14 yaş aralığındaki çocuklara yönelik “*Çocuk Hakları ve Farklılıklara Saygı Atölyesi*” içeriğini kalabalık çocuk grupları ile uygulanabilecek yapıda geliştirdi. Çalışmanın içeriği ve uygulama yılın ilk iki ayında tamamlandı. Çalışma Sosyal Psikolog, Çocuk ve Ergen Psikoloğu ile Psikolojik Danışman ve Rehber olan üç ayrı uzmanın olduğu bir çalışma ekibi tarafından üretilmiştir.

Kullanılan dilin, davranışları şekillendirdiği döngüsü temel alındığında çocukların doğru ve iyi olarak nitelendirdikleri davranışları duymaları ve tecrübe etmeleri için farklı çalışmalar hazırlandı. Çalışma sonunda çocukların kendilerine davranılmasını ve duymayı istedikleri kelimeler ile bir başka kişi ve canlıya yaklaşabilme fırsatlarının olduğunu görmeleri ve bu fırsatı tecrübe etmeleri hedeflendi.

oyuna dahil edilmeyen arkadaş gördünüz mü? Nasıl? Neden?” sorularını tüm gruba sorar. Bu bölüm aynı zamanda bir sonraki yorumlama çalışmasına temel oluşturur.

Her biri bir “toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli ayrımcılık” durumunu betimleyen beş görselin kullanıldığı grup çalışması yapılır. Uygulayıcı beş gruba ayırdığı çocuklara her bir gruba bir tane olmak üzere görsel verir.

1. Çalıştığı için okula gidemeyen, uzaktan okulda oyun oynayan çocuklara bakan çocuk işçi görseli,
2. Basket oynamak isteyen ancak gruba alınmayan kız çocuğu görseli,
3. Ten rengi ve konuştuğu dil farklı olduğundan oyun grubuna alınmayan kız çocuğu görseli,
4. Bale yapmayı seven oğlan çocuğu ile dalga geçen çocuk ve dalga geçen çocuğa kızan çocuk görseli,
5. Telefon ile fotoğrafları çekilerek alay edilen gözlüklü kız çocuğu görseli.¹

Çocukların odanın farklı bölümlerinde kendi grupları ile görseli incelemeleri ve görselde ne yaşandığı, görseldeki karakterlerin ne hissettiği ve yaşanan durum yerine ne yapılabilirdi sorularına cevap aramaları ve her bir grubun en sonunda diğer gruplara bu soruların yanıtlarını

anlatacak bir sözcü seçmeleri söylenir. Uygulayıcı, grupların kendi içinde tartıştığı bu bölümde her bir grubun konuşmalarının doğru yönde ilerlediğinden emin olmak için sırasıyla gruplara dahil olur. Grupların sözcüleri sırayla kendi görsellerini büyük gruba gösterip seçtikleri sözcü ile, tartıştıkları ve hemfikir oldukları cevapları verir.

Grupların sunumları esnasında uygulayıcı “ayrımcılık” durumlarının her birinde tüm gruba aslında nasıl davranılması

¹ Görseller, “çalışmanın çıktıları” başlığında verilmektedir.

gerektiğine ve hangi çocuk haklarına yönelik olduğuna referans olacak sorular yöneltilir. Her bir görselde yer alan “ayrıcılık” durumunda çocukların güvendiği aile üyesi, akrabaları, öğretmenlerinden destek alabileceğini, istenmeyen durumu yaşadıklarında “hayır” diyerek durdurabileceklerini grupça “hayır” dedikleri alıştırma ile pekiştirilir.

Grup tartışmaları, atölyenin etkisinin çocukların ağızından duyulduğu bölümdür. Görsellerde “ayrıcılık” durumunun tanımlanması ile görseldeki karakterin duyguları ve neler hissettiği hakkında

fikir jimnastiği yapılmaktadır. Görseldeki karakterlerin çocuk haklarına göre nasıl davranmaları gerektiği analizleri, her çocuğun bildiklerini kendi ağızlarından işitmelerini ve atölyenin bütününde kullanılan haklar ile farklı olana saygı gösterme kavramını kullanmalarını ve pekiştirmeleri sağlamaktadır. Son olarak atölye bitiminde çocukların çalışmadan akıllarında kalanın, dikkatlerini en çok çeken başlıkların ne olduğunu gözlemek için “Bugün aklınızda ne kaldı? Eve girdince kardeşinize, annenize, babanıza ne anlatacaksınız?” sorularına cevap istenir.

3. Sayısal Veriler

2022 yılında etkinlik toplam 365 çocuk (185 kız, 180 oğlan) ile uygulandı. Etkinlikler, Avcılar Leyla Bayram İlkokulu 9-11 yaşları arasındaki 4. sınıf öğrencileri ve Fatih Belediyesi Bilgi Evi ve Semt Konaklarında 7-14 yaş arasındaki dört ayrı çocuk grubuyla uygulandı.

Leyla Bayram İlkokulu				
Doğum yılı	2011	2012	2013	TOPLAM
Cinsiyet				
Kız çocuk	2	60	4	66
Oğlan çocuk	1	55	-	56
TOPLAM	3	115	-	122

Fatih Belediyesi Semt Konakları									
Doğum yılı	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	TOPLAM
Cinsiyet									
Kız çocuk	-	2	3	23	18	27	46	-	119
Oğlan çocuk	1	6	7	16	14	40	39	1	124
TOPLAM	1	8	10	39	32	67	85	1	243

4. Çalışmanın Çıktıları

Bu bölümde çocuk gruplarından her resim için alınan geri bildirimler ağızlarından çıktığı şekilde not edilmiştir.

Resim A-Çalıştığı için okula gidemeyen, uzaktan okulda oyun oynayan çocuklara bakan çocuk işçi.

Bu resim çocukların eğitim alma hakkına vurgu yaptığından, işçi çocuğun çalışırken ve okulda olan çocukların oyun oynarken duygularının görülebilir olduğundan tercih edildi.

- “Öksüz olabilir, sokakta yaşıyor olabilir, okuldakiler oyun oynayabiliyor, eğitimlerine devam edebiliyor ama bu çocuk çalıştırılıyor ve eğitim hakkını kullanamıyor.”
- “Çocuk çalışıyor okul kıyafetini alabilmek için. Çocuk olmasından dolayı eğitim hakkından mahrum kalıyor.”
- “Okulda olanlar oyun oynayabiliyor, çalışan çocuk ise çalışıp para kazanıp okula gidecek. Çocuklar okula gidebilmeli, eğitim görmek hakkı. –Dilenci de olabilir,

çocuğun anne babası olmayabilir, parası yetmiyordur, üzgün hissediyordur.”

- “Çocuğun ailesi çocuğu okula göndermiyorsa göndermesi lazım çünkü 18 yaş altı çalışması yasak. Bazı hakları elinden alınıyor, eğitim hakkı, eğlenme, oyun hakkı elinden alınmış.”
- “Çocuk da okulda oynayan spor yapan diğer çocuklar gibi spor yapmak istiyor ama çalışmak zorunda olduğu için okula gidemiyor. Okuma hakkı var.”
- “Para kazanmak zorunda olduğu için

okula gidemeyen çocuk var. Üzülüyor, annesi babasına okumak istediğini söyleyebilir, polise gidebilir.”

• “Başkaları okulda oyun oynarken bu çocuk ayakkabı boyuyor, eşit değil. Okula gitmeli.”

• “Çocuk belki okul ihtiyaçlarını almak için çalışıyor gibi ama üzülüyor, annesi babası alsın o okula gitsin. Okula gitmek bizim hakkımız değil mi? Çocuk çalışmaz.”

• “Çocuk diğerleri ile oynamıyor diye üzülüyor, bir de çalışıyor bu yüzden okula da gidemiyor. Hem oyun hem de okul hakkı yok çocuğun.”

9 çocuk grubunun değerlendirmelerine bakıldığında, 4 çocuk grubu net bir şekilde çalıştırılan çocuğun duygusunun üzgün/mutsuz olduğunu söylemiştir. Çocukların değerlendirmelere duygularını katmaları sempatik yaklaşımlarını kullandıklarını göstermiştir. Grup sunumlarında 7 grup “eğitim hakkı” kalıbını 2 grup ise “okuma hakkı” kavramı kullanmıştır. Çalışmaya katılan 9 grup çocuğun çocuk okula gitmeli durumunun “olması gereken” durum olarak nitelendirildiği görülmüştür. 9 çocuk grubunun 7 tanesinin çocuğun çalıştırılma nedenine yönelik açıklama yapma çabasında olduğu görülmüştür. Bu durum çocukların empatik süreçleri ile düşündüğünü açık bir şekilde göstermiştir. Çocuk gruplarının 5 tanesi “oyun hakkı” yanı sıra çocuğun okula gidemediğinden “oyun hakkından”

da mahrum kaldığını yorumlamıştır. Çocuğun okula gitme hakkının olduğunu dile getirdiklerini, okula gitmeyen çocuğun üzgün olduğunu farklı kelimelerle betimlemişlerdir. Çocukların, eğitim hakkına erişmenin önemini farkında oldukları ve farklılıkları dile getirirken duyguları kullanmışlardır.

Resim B-Basket oynamak isteyen ancak gruba alınmayan kız çocuğu.

Bu resim toplumsal cinsiyet eşitliği teması için seçildi. Spor faaliyetini kız çocuğunun da oğlan çocuğunun da yapabileceğini vurgulamaktadır. İsteddiği sporu yapmak için gruba alınmayan kız çocuğunun duygusunun görülebilir olmasından tercih edildi.

• “İki erkek basket oynuyor ve kızı oyuna almıyorlar, kız da bu duruma üzülüyor.”

• “Haklarımızı bilmeliyiz, oyun oynama

hakkımız var. Kız çocuğunun da oyun hakkı var ama bu resimde ırk ayrımı yapıyorlar, empati kurabilirler. Böyle bir durumda oyuna alır beraber oynardık, oyuna almayıp dışlayanları da uyarırdık.”

- “Basketbolu sadece erkekler oynamaz, kız çocuğunu oyuna almıyorlar, kız da üzülüyor. Spor hakkımız var.”
- “Basketbol oynayan erkekler kız çocuğunu oyuna almıyorlar çünkü basketbol kıza göre değil diye düşünüyorlar ama ne fark eder ki isteyen herkes oynayabilir.”
- “İki oğlan basketbol oynuyor kız çocuğunu oyuna almıyorlar, güçlü değil diye

düşünüyorlar ama kız oğlan eşittir.”

- “Kız oynamak istiyor ama dışlıyorlar ve kız üzülüyor. Basketbolcu olma hayali kuruyor. Burada oyun hakkını kullanamıyor. Kendine inanmadığı için bu sporu yapmıyor, kendini geliştirmek için bir kursa gitmiyor. Kız-oğlan fark etmez sonuçta, böyle bir durum olursa basketbol oynayanlarla konuşturdum, anlamaya çalışırdım.”
- “Burada iki çocuk basketbol oynuyor ama kızı almıyorlar. Basketbol sadece erkekler için değil. Bizim de oynama hakkımız var.”
- “Oğlanlar basket oynarken kızı almıyor-

lar. Kız çocuğu oynamak istediğini söylemek istiyor. Bizce direk oyuna girsin, çekinmemeli.”

•“Kız basket oynamak istiyor, oğlanlara söylüyor onlar kızın oynayamayacağını düşünüyor ve gülüyorlar. Kız sinirleniyor. Haklı biz de sinirlenirdik. Ne var 3 kişi oynasalar? Ama kız orada sinirlenmesin hayır yapmayın desin ve gitsin.”

Çocukların, oyunlarda cinsiyet ayrımı yapılmaması gerektiğinin farkında olduğu gözlemlendi. Resmi yorumlayan 9 çocuk grubunun 4’ü basketbol oynamak isteyen kız çocuğunun oyuna alınmaması durumunda “üzgün” ve “sinirli” olabileceğini yorumlamıştır. Ayrıca 4 çocuk grubu böyle bir durumda kendileri olsa nasıl başa çıkarlar, nasıl çözüm üretirler konusuna da değindiğini “biz oyuna alır beraber oynardık, biz olsak basketbol oynayanlarla konuşurduk, direkt oyuna girsin çekinmesin, ne var 3 kişi oynasalar, hayır yapmayın desin” gibi cevaplarından anlaşılmaktadır. Cevaplara bakıldığında, çocukların oyunlarda ayrımcı davranış ile karşılaştıklarında bunun düzeltilmesi yönünde nasıl davranacaklarının örneklerini vermeleri çözümçü yaklaşımlarını göstermiştir. Bununla bağlantılı olarak çocuklar her çocuğun istediği oyunu oynayabileceğini ve kız ile oğlan çocuklarının eşit olduğunu söylemişlerdir. Resim B’yi yorumlayan çocuk gruplarının “ırk ayrımı”, “empati kurmak”, “kız ve oğlan eşittir” gibi kavramlar kullanmışlardır.

Resim C-Ten rengi ve konuştuğu dil farklı olduğundan oyun grubuna alınmayan kız çocuğu.

Bu resim, çocuk grupları ile ayrımcılık konusunda konuşabilmek için seçildi. Oyun oynayan bir grup çocuk. Çocukların kendi oyunlarına almadığı bir kız çocuğu. Farklı bir dil konuştuğu ve ten rengi farklı olduğundan oyuna alınmayan kız çocuğunun duyguları görülebilir olduğundan tercih edildi.

- “Çocuğa git git diyorlar, yanlarından kovuyorlar, dış görünüşü farklı olduğu için dışlıyorlar ama dışlamamız lazım, o arkadaşımızı da oyuna almalıyız.”
- “Bu resimde ırkçılık var. Siyahi olan kız çocuğunu farklı olduğu için dışlıyorlar. Dışlamadan oyuna almaları gerekiyor, çocuklar aynı haklara sahip.”
- “Oyuna almıyorlar, dışlıyorlar çirkin olduğu için, küçük diye, kız esmer olduğu için ve başka bir ülkeden gelmiş farklı

bir dil konuşuyor bu yüzden dışlıyorlar.”

- “Oyuna kız çocuğunu almıyorlar Suriyeli olduğu için. Irkçılık yapıyorlar. Kendi aralarına almaları gerekiyor. Oyun oynama hakkı var.”
- “Arkadaş Afrika’dan sanırım, ırk ayrımı yapıyorlar, dışlıyorlar. Biz Türk onlar siyahi. Ben arkadaşın yerinde olsaydım üzülürdüm. Oyundan mahrum edilmek kötü bir şey.”
- “Konuştuklarını anlamıyorlar diye dalga geçiriyorlar. Ama o onu öğrenmiş. Hem istediğimiz dili bilerek doğmuyoruz. Belki bir gün başkaları da onlarla dalga geçer.”

• “Kız da seksek oynamak istiyor ama ne dediğini, konuştuğunu anlamıyorlar. Dalga geçiriyorlar. Herkesin bildiği dil ayrı, dalga geçmemeliyiz.”

• “Koyu tenli diye alay ediyorlar bir de oyuna almıyorlar. Belki nasıl konuşacağız diye düşündüler ama gülmelerine gerek yok. Kız üzüldü. Üzmemeliyiz kimseyi.”

• “Belli ki kız başka yerden gelmiş, onunla dalga geçiriyorlar. Ama kendi arkadaşları ile de dalga geçiriyorlardır. Bunlar böyle. Yapmamaları lazım. O da oyun oynamak ister.”

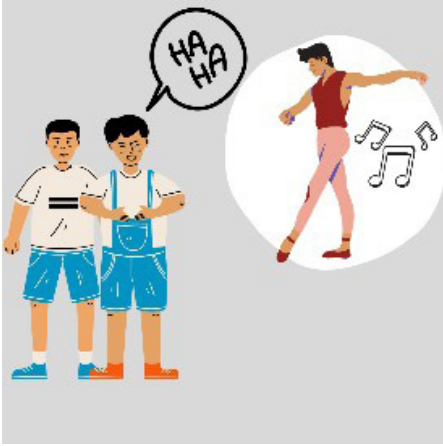
Bu bölümde çocukların resimleri tanımlarken ırkçılık, siyahi, ırk ayrımı gibi

tanımlamaları kullanmaları hayatlarında bu kelimeler ile sık sık karşılaştıklarını göstermiştir. Resimdeki durumu anlatırken kendilerini ayrımcılığa uğrayan çocuğun yerine koydukları ve durumun kendileri açısından da üzücü olacağını söylemişlerdir. 9 çocuk grubunun 4'ü kız çocuğunun yerinde olsalar "üzüleceklerini" ve "sinirleneceklerini" söylemiştir. Bu da davranışın yanlış olduğunu empati kurarak anlayabildiklerini göstermiştir. Oyun oynamak isteyen çocuğun oyuna alınmamasının "mahrum bırakılmak", "ırkçılık yapmak", "ırk ayrımı yapmak", "dışlanmak", "alay edilmesi", "dalga geçilmesi" kelimeleri ile tanımlamaları hakları ile iyi, kötü davranış arasında bağlantı kurduklarını göstermiştir. Bir diğer dikkat çeken gözlem ise çocukların resimdeki durumu anlatırken, "siyahi olan çocuğu dışlıyorlar", "çocuğu çirkin, küçük ve esmer olduğu için dışlıyorlar", "farklı bir dil konuştuğu için dışlıyorlar", "Suriyeli olduğu için oyuna almıyorlar", "arkadaş Afrika'dan sanıyoruz, dışlıyorlar. Biz Türk onlar siyahi.", "ne konuştuğunu anlamıyorlar", "koyu tenli diye alay ediyorlar", "belli ki kız başka yerden gelmiş dalga geçiyorlar" nedenlerini çocuğun oyuna alınmamasına neden olarak göstermişlerdir. Bu sözlerden, çocukların zihinlerinde "dışlamaya" yönelik kalıp yargıları güncel yaşamlarında duymuş olduklarını saptanmıştır.

Resim D-Bale yapmayı seven oğlan çocuğu ile dalga geçen arkadaşları

Bu resim, çocuk grupları ile cinsiyetçilik konusunda konuşabilmek için seçildi. Bale yapmak isteyen oğlan çocuğu ile dalga geçen bir diğer oğlan çocuğunu gösteriyor. Resimde dalga geçen oğlan çocuğuna kızan başka bir oğlan çocuğu da var. Bu resim yanlış davranışa izin vermemek konusunda net bir örnek olduğundan tercih edilmiştir.

- "Çocuk bale yaptığı için arkadaşı gülüyor diğer arkadaşı da dalga geçtiği için kızıyor."
- "Erkek dans ettiği için onunla dalga geçiyorlar, diğer arkadaşı da dans eden çocuğa güldüğü için tepki gösteriyor, ona kızıyor. Böyle bir durumda dalga geçen arkadaşlarımızı uyarmalıyız."
- "Bale dansını sadece kızlar yaparmış gibi düşünüyorlar ama erkekler de bale yapabilir, çocuğa güldüğü için diğer arkadaşı da kızıyor ona. Bu alay etmek yanlış yani."
- "Çocuk şarkı söylüyor ve dans ediyor, diğer çocuk alay ediyor ve yanındaki arkadaşı da alay etmesin diye uyarıyor. Kız oğlan fark etmez, asla dalga geçmemeliyiz."
- "Dans ettiği için çocuğa gülüyor ama çocukların dans etme hakkı da var o hakkını kullanıyor. Çocuk bale yaptığı için arkadaşı gülüyor diğer arkadaşı da tepki gösteriyor, birbirimizden ayrı hayallerimiz olabilir."

- “Erkek dans ediyor diye gülüyorlar ama biz de dans etmeyi seviyoruz. Hem biri severken diğeri sevmeyebilir buna hakkımız var.”
- “Düşünlerde dans ediyorlar ama burada neden dalga geçiyorlar biz anlamadık. Ne güzel işte herkes dans etsin.”
- “Burada iki arkadaş bale yapmak isteyen başka bir çocuk var. Biri bale isteyen çocukla dalga geçerken diğeri ona kızıyor. Evet kızsın, dalga geçmemeli. Hepimiz başka şeyler sevebiliriz.”
- “Çocuk bale yapmak istediğini söylemiş diğerlerine. Biri de alay ediyor ama diğeri alay etmemesini söylüyor. İşte doğru davranış bu. Bizimle dalga geçilmesini istemiyorsak biz de yapmamalıyız.”
- “Bale dansı yapan çocukla dalga geçiyorlar. Ama biri dalga geçmemeleri gerektiğini söylüyor. Herkes istediği dansı yapar.”

Bu bölümde çocuklar kendi hayatlarından gördükleri örneklerle, tecrübeleri değerlendirerek ayrımcı davranışın yanlış olduğunu anlamış ve ifade etmişlerdir. Dans etmenin eğlenceli bir şey olduğunu ve her isteyenin dans etme hakkı olduğunu söylemişlerdir. Çocuklar baleyı bir dans türü olarak tanımlamıştır. Çocuklar, tercih etme ve tercih etmeme haklarının olduğunu belirttikleri bu bölümde “oğlan çocuğu da bale dansı yapabilir, alay etmek yanlış, dalga geçmemeliyiz, biri sever biri sevmez buna hakkımız var, hepimiz başka şeyler sevebiliriz” cevapları yaygın olarak verilmiştir. Çocukların bu cevapları, yanlış hareketi belirleyebildiklerini de net bir şekilde göstermektedir. Bu bölümde çocuklar en çok “farklı şeyleri sevebiliriz” temasına değinmiştir. Çocuk grupları bu temada “erkekler de dans edebilir, baleyı sadece kızlar yaparmış gibi düşünüyorlar, kız oğlan fark etmez, birbirimizden ayrı hayallerimiz olabilir, biri severken biri sevmeyebilir, hepimiz başka şeyler sevebiliriz” söylemlerini kullanmışlardır. Çocuklar başkalarının farklı seçimlerine gülmenin yanlış olduğunu ifade etmişler, tepki göstermişler ve farklılıkların kabul edilmesi yönünde ifadeler kullanmışlardır. Bu durum çocukların farklılıklara saygı gösterme yönünde bir tutuma sahip olduklarına işaret etmektedir.

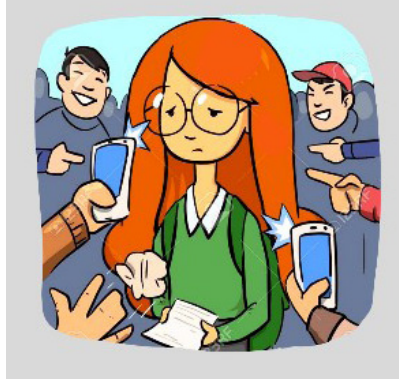
Resim E- Telefon ile fotoğrafları çekilerek alay edilen gözlüklü kız çocuğu

Bu resim, çocuk grupları ile şiddeti konuşabilmek için seçildi. Resimde yer alan çocuğun diğer kişiler tarafından parmakla gösterilerek resminin izinsiz çekilmesinden dolayı çocuğun duygularının gözlemlenebilir olması tercih edildi.

- “Gözlüğü var diye dalga geçiyorlar kız kendini kötü hissetmiştir. Birisi fotoğrafımızı izinsiz çekerse büyüklerimize söylemeliyiz.”
- “Kızın fotoğrafını çekiyorlar bu kötü bir şey. Sosyal medya şiddeti yani üzüldüm ben. Arkadaşımdan, öğretmenlerimden yardım isterdim.”
- “Bu dijital zorbalık, kızın izni olmadan fotoğrafını çekiyorlar üstüne kâğıt fırlatıyorlar.”
- “Sınavdan düşük not almış ve arkadaşları dalga geçmiş, fotoğraf çeken insanlar, ondan izinsiz fotoğraf çekemez. İnternette paylaşmak saygısızlık. Böyle bir durumda büyüklerimize söylemeliyiz, anne babamıza haber vermeliyiz.”
- “Çirkin olduğu için dalga geçiyorlar. Fotoğrafını çekiyorlar izinsiz bir şekilde bir de sosyal medyada paylaşıyorlar kız da

bu duruma çok üzülüyor.”

- “Gözlüklü diye dalga geçiyorlar, sosyal medyaya fotoğrafını atıyorlar. Kız kendini kötü hissetmiştir. İzin almadan fotoğrafını çekip sosyal medyada paylaşamazlar, büyüklerimize şikâyet etmeliyiz.”
- “Sınavdan düşük aldığı için dışlıyorlar, fotoğraf çekiyorlar sosyal medyada paylaşıyorlar. Ama fotoğrafımızı kimse izinsiz paylaşamaz eğer öyle bir durum

olursa polise bildirmeliyiz, öğretmenimize şikâyet ederiz.”

- “Resmi çekiliyor kızın o da üzülüyor. O “hayır” demeli ama ağlıyor. İstemiyor belli diğerleri gülüyor. Çok ayıp.”

Bu bölümde çocukların hem dış görünüşle

ilgili kalıp yargıların hem de dijital şiddetin farkında olduklarını gözlemlenmiştir. Kendi hayatlarında, dijital şiddet gibi bir duruma maruz kaldıklarında ne yapabileceklerini kimlerden yardım isteyebileceklerini, “büyüklerimize söylemeliyiz, öğretmenlerimden yardım isterdim, anne-babamıza haber vermeliyiz, büyüklerimize şikâyet etmeliyiz, polise bildirmeliyiz, hayır demeli” şeklinde söylemişlerdir. Aynı zamanda çocukların, bir kişinin izninin, onayının alınmadan bir davranışın yapılmasının yanlış olduğunu bildikleri görülmüştür.

5. Sonuç

“Çocuk Hakları ve Farklılıklara Saygı Atölyesi”, çocukların doğru davranış ile yanlış davranışları empati becerilerini kullanmalarını destekleyerek birbirinden ayırmalarına fırsat vermiştir. Çocukların, ayrımcılık göstergesi olan davranışların ve dilin yerine, sepatik yaklaşımları ile duygularını ifade etmeleri zihinlerinde olumlu tutum ve dile yer açabileceklerini göstermiştir. Bu çalışmanın önemli bir çıktısı olarak çocukların istenmeyen davranış karşısında “hayır” ve “dur” demeyi bildiklerini göstermiştir. Sonraki çalışmalar için “hayır, dur” diyebilme reflekslerinin güçlendirilmesi için çalışmalar yapılması bilgilerini davranışa dökebilmelerini destekleyecektir.

Çocukların görselleri yorumladığı sunum bölümlerinde “çocukların oyun ve eğlence hakkı var, beslenme ve barınma hakkı, sağlık hakkı var-hastaneye gitme hakkı, dünyada yaşayan canlıların ve çocukların haklara sahip olduğu, çocuk haklarına sahip olduğumuzu ve başka kişilere saygılı olmamızı, 16-17 yaşında çocuklar ağır işlerde çalışmamalı” gibi cevaplar vermişlerdir. İyi davranış kalıpları

hakkında “Sosyal medya zorbalığı olmamalı, hiçbir canlıyı dışlamamalıyız, ayrımcılık yapmamak, kimse dışlanmamalı, 18 yaşından küçük çocuklar bir şeyler satmamalı, alay etmemeliyiz” cümlelerini sıkça söylemişlerdir.

Çocuklar bu çalışmada iki toplumsal cinsiyet eşitliği teması görseli, iki farklı özelliklere sahip olma görseli ve bir çocuk hakkı temalı görseli yorumlamışlardır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği temalı olan görsellerde çocukların “herkes sevdiği dansı ve sporu yapabilir” yorumları ağır basmaktadır. Bunun yanı sıra “beni oyuna almasalar üzülürüm” şeklinde önce resimdeki karakter ile empati kurmaya yatkın olduklarını göstermiştir. Empati kurmaya yatkınlık çocukların “o davranış bana yapılırsa nasıl hissederdim?” düşünce refleksi ile değerlendirdiklerinde ayrımcı davranışa hayır dediklerini göstermiştir.

Farklı özelliklere (dış görünüş, dil vb) sahip olan çocukların oyunlara alınmaması görsellerinde, çocukların en çok “herkes başka özelliklere sahip olabilir

ve bunlar yanlış değil” yaklaşımı ile yorumlama yaptıkları gözlemlenmiştir. Çocukların farklı olma hakkında kendi hayatlarından örnekler verdiği ve “farklı diye neden oyunda olmasın?” şeklinde cevapları ve yaklaşımları onları olumlu davranışa yaklaştırmış ve yorumları da bu şekilde olmuştur.

Çocuk işçi görselini yorumlayan çocukların eğitim hakkının yanı sıra, okula gidemeyen çocuğun oyun hakkından da mahrum kaldığını söylemeleri dikkat çekmiştir. Bu noktada çocukların okullarından hem öğrenme hem de oyun gibi iki önemli konuda beslendikleri anlaşılmıştır.

Uygulamalarımızın sonunda çocuklara “aklınızda neler kaldı?” sorusu sorulduğunda çocuklardan gelen yanıtlarda; çocuk haklarının ve iyi davranış kalıplarının akıllarında en çok kalanlar olduğu görülmüştür. Özellikle bu kalıpları kullandıkları cümlelere bakıldığında her bir cümlenin empatik yaklaşım ile kendilerini diğer karakterin yerine koyarak duygularından bahsettikleri cümleler olmuştur. Çocukların olumlu davranış ve olumlu dili pekiştirmelerini sağlayan bu atölyelerin aynı çocuk grubu ile belli sıklıkta uygulanmasının destekleyici olacağı görülmüştür. ■

Hayata sen de rengini kat!